

JUSUF MEHONJIĆ U PJEVANJU SANDŽAČKIH BOŠNJAKA

Apstrakt: *Težak položaj Bošnjaka Sandžaka na početku XX vijeka prouzrokovao je odmetanje pojedinaca od vlasti i njihovo priključenje komitama. Prema historijskim izvorima, najpoznatiji sandžački komita bio je Jusuf Mehonjić, rodom iz Šahovića (selo Grančarevo), kojeg Zaimović, u jednom svom radu, naziva bošnjački Wilhelm Tell. On je opjevan u brojnim epskim pjesmama tzv. komitskog opusa na koje nailazimo u zbirkama usmene književnosti Bošnjaka Sandžaka, te iz njih saznajemo o njegovom intelektualnom i fizičkom potencijalu, kao i karakteru zaštitnika obespravljenih i ugroženih Bošnjaka. Međutim, kada je riječ o etnomuzikološkim zbirkama uviđamo da se u njima ne nalazi nijedna pjesma o ovoj historijskoj ličnosti. Cilj ovog rada jeste očuvanje muzičke tradicije sandžačkih Bošnjaka putem pronalaženja i etnomuzikološkog zapisivanja lirskih pjesama o Jusufu Mehonjiću, kao i ukazivanje na mogućnost njihovog njegovanja kroz sistem obrazovanja u nastavi na bosankome jeziku u Srbiji. U radu su teorijskom analizom historijskih i književnih izvora sagledani život i djelo Jusufa Mehonjića. Ujedno, Finskom metodom zabilježena je jedina lirska pjesma o njemu na koju smo naišli istraživanjem žive muzičke tradicije sandžačkih Bošnjaka. Riječ je o pjesmi Moj sokole, de pogledaj niz polje. Ovaj rad treba da doprinese očuvanju muzičke tradicije sandžačkih Bošnjaka i upoznavanju Jusufa Mehonjića – značajne ličnosti u historiji Sandžka.*

Ključne riječi: *Jusuf Mehonjić, Bošnjaci, Sandžak, lirska pjesma.*

JUSUF MEHONJIĆ IN SONGS OF SANDŽAK BOSNIAKS

Abstract: *The difficult position of Bosniaks Sandžak at the beginning of the 20th century has caused the uprising of individuals from the authorities and their association with comites (rebels). According to historical sources, the most famous Sandzak rebel was Jusuf Mehonjić, a native of Šahović (village Grančarevo), which Zaimović, in one of his work, called the Bosniak's Wilhelm Tell. He is mentioned in numerous epic poems called the so-called rebel opus that we find in the collections of oral literature of Bosniaks Sandžak, and from them the knowledge of his intellectual and physical potential, as well as the character of the*

protector of the disadvantaged and endangered Bosniaks. However, when it comes to ethnomusicological collections, we find that there is not a single song about this historical personality in them. The aim of this work is to preserve the musical tradition of Sandzak Bosniaks by finding and ethnomusicologic recording of lyrical poems about Jusuf Mehonjic, as well as pointing to the possibility of their nurturing through the education system in teaching in the Bosnian language in Serbia. The work and the work of Jusuf Mehonjić were examined in the paper by theoretical analysis of historical and literary sources. At the same time, the Finnish method recorded the only lyrical song about him, which we found by exploring the live musical tradition of the Sandzak Bosniaks. This is the song of Moj sokole pogledaj niz polje. This work should contribute to preserving the musical tradition of the Sandzak Bosniaks and getting to know Jusuf Mehonjic - a significant figure in the history of Sandzak.

Key words: *Jusuf Mehonjić, Bosniaks, Sandzak, lyrical poem.*

Uvod

Društveno-političke i ekonomske prilike poslije rađanja nacionalno-oslobodilačkih pokreta u XIX vijeku, pogotovu nakon sprovođenja odluka Berlinskog kongresa, uslovile su pojavu komitskih pokreta¹ različitog sastava i karaktera na Balkanu. Sandžački komitski pokret, za razliku od komitskih pokreta koji su nastali gotovo kad i on, nije bio politički definisan² već je, uglavnom, bio usmjeren protiv crnogorskog, austrougarskog i režima Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca.³ Broj njegovih pristalica naročito je porastao 1918. godine zbog nasilja i zločina koje je vlast Kraljevine SHS sistematski sprovodila nad bošnjačkim stanovništvom u Sandžaku⁴, te se upravo u ovom periodu veliki broj, uglavnom

1 Determinišući pojam komita Škrijelj i Azemović navode više njegovih značenja. Na osnovu riječi *comes*, koja u latinskom jeziku označava pratioca/pratilju ili druga/drugaricu (*Srpsko-latinski i latinsko-srpski rečnik*, Alba Avis, Zemun 2010, 604), oni izvode značenje neregularni borac, ili pripadnik "oružanih formacija koje nisu sastavni dijelovi redovite vojske" R. Škrijelj, Z. Azemović, Uloga Jusufa Mehonjića u razvoju komitskog pokreta u Sandžaku (1912-1927), *Tutinski zbornik*, br. 4, Tutin 2003, 169. (dalje: R. Škrijelj, Z. Azemović, *Uloga Jusufa Mehonjića*). Drugo značenje ovog pojma izvode iz mađarskog jezika, shodno „osnovi mađarskog porijekla“, i ističu da označava „tajnu oružanu organizaciju, osnovanu radi ostvarivanja određenog političkog cilja“. Oni ističu i da je, prema turskim rječnicima, komita termin slovenskog porijekla koji „označava tajnu političku organizaciju koja se, radi postizanja svojih ciljeva, uglavnom koristi oružjem“. R. Škrijelj, Z. Azemović, *Uloga Jusufa Mehonjića*, 169.

2 Na primjer crnogorski komitski pokret se borio protiv bezuslovnog ujedinjenja Crne Gore i Srbije, dok je albanski imao za cilj ujedinjenje svih Albanaca u jednu državu.

3 S. Šabotić, Muslimanski komitski pokret i učešće žena u njemu, *Almanah*, br. 21-22, Podgorica 2003, 141-173. (dalje: S. Šabotić, *Muslimanski komitski pokret*).

4 Više o hajdučkoj i komitskoj djelatnosti u Sandžaku vidjeti u: E. Mušović, Hajdučije i komite u Sandžaku. *Simpozijum Seoski dani Sretena Vukosavljevića VI*, Zajednica osnovnog obrazovanja, Prijepolje 1978, 85-91; A. Avdić, Hajdučka i komitska delatnost u Sandžaku (1878-1925),

muškaraca, odmetnuo u šume i organizovao više komitskih četa koje su bile aktivne u Beranskom, Bijelopoljskom, Novopazarskom i Rožajskom srezu. Najčuveniji od njih, koji je sebe nazivao „glavom“ sandžačkih komita bio je Jusuf Mehonjić.⁵

Jusuf Mehonjić

Ova, za sandžačke Bošnjake značajna, ali nedovoljno istražena, historijska ličnost rođena je u selu Grnčarevu, opština Šahovići, u Bijelopoljskom srezu. S obzirom da nema pouzdanih podataka o njemu, ne može se sa sigurnošću odrediti godina njegovog rođenja, ali se ističe da bi to mogle biti 1870. godine⁶, 1883.⁷ ili 1888. godina.⁸ Pretpostavlja se da je bio beg⁹ kojem je oduzeto zemljište¹⁰, da se vojnički formirao u nekoj od osmanskih kadetskih ustanova, da je aktivno sudjelovao u osmanskim operacijama i pohodima¹¹, da se u toku Balkanskih ratova „borio kao oficir u jedinicama turskih askera“¹², te da je obavljao važnu vojno-političku funkciju u Austro-Ugarskoj upravi.¹³ Bio je pismen i govorio je turski i albanski jezik.¹⁴ Sa sigurnošću se može reći da je 1913. godine otišao u komite¹⁵, te da su ga Austro-ugarske vlasti uhapsile 1917. godine i zatvorile u zatvor u Šahovićima iz koga je on uspio pobjeći.¹⁶

Novopazarski zbornik, br. 11, Muzej Ras, Novi Pazar 1987, 145-164. (dalje: A. Avdić, *Hajdučka i komitska delatnost*).

5 S. Šabotić, *Muslimanski komitski pokret*, 149.

6 R. Škrijelj, Z. Azemović, *Uloga Jusufa Mehonjića*, 156.

7 Na nišanima Jusufa Mehonjića stoji da je rođen 18. 8. 1883. godine (<http://sandzakpress.net/jusuf-mehonic-junak-koji-nije-prihvatio-okupaciju-sandzaka>).

8 H. Avdić, *Genocid nad Muslimanima u Donjem Kolašinu*, Stockholm 1997; H. Crnovršanin, *Sinovi Sandžaka*, Grafor, Zenica 2007. (dalje: H. Crnovršanin, *Sinovi Sandžaka*).

9 Jusufovi potomci u jednom intervjuu navode “da je njihov djed Jusuf u Grnčarevu posjedovao kuću i 5 hektara zemlje, kao i 5 hektara pod šumom” (<http://sandzakpress.net/jusuf-mehonic-junak-koji-nije-prihvatio-okupaciju-sandzaka>).

10 R. Škrijelj, Z. Azemović, *Uloga Jusufa Mehonjića*, 161.

11 *Isto*.

12 H. Crnovršanin, *Sinovi Sandžaka*, 121.

13 R. Škrijelj, Z. Azemović, *Uloga Jusufa Mehonjića*, 161.

14 H. Čengić, *Borba za opstanak Bošnjaka u Sandžaku 1919-1926. godina. Istina o Jusufu Mehonjiću i Huseinu Boškoviću*. Sarajevo 1999, 58. (dalje: H. Čengić, *Borba za opstanak Bošnjaka u Sandžaku*).

15 O godini njegovog odlaska u komite zaključujemo na osnovu pisma koje je Jusuf Mehonjić poslao načelniku Bjelopoljskog okruga 21. marta 1924. U njemu se kaže „I tako sa božjom pomoću za 11 godina borim se usprkos neprijatelja najprije Crne Gore pa protiv nesretnog švabe...“ (Prema: A. Avdić, *Hajdučka i komitska delatnost*, 159).

16 Prema kazivanju svjedoka ovog događaja on je pobjegao iz zatvora „naočigled mnoštva austrijskih žandarma ... obučen u njihovu uniformu“ (H. Čengić, *Borba za opstanak Bošnjaka u Sandžaku*, 58). Čengić navodi stihove narodnog pjevača koji je u svojoj krajišnici „ovjekovječio“ ovaj bijeg:

„...U tamnicu njega zatvoriše
u teško ga gvožđe okovaše
Što je fajda što je Švaba jaka

Komitovao je sve do smrti 1926. godine¹⁷. U braku sa Nazom Kalić, 1920. godine, dobio je sina Lutvu koji je živio u selu Homelj kod grada Fjer (Fieri) u Albaniji.¹⁸

Za Jusufa Mehonjića se u narodu govorilo da je vjernik „koji je redovno obavljao namaz“¹⁹ i junak „bez straha“ koji je jurišao „ne osvrćući se“ na brojnost, naoružanje i paljbu neprijatelja²⁰ O osjećanjima koja je stanovništvo gajilo prema njemu saznajemo iz tromjesečnog izvještaja okružnog načelstva Pljevlja Ministarstvu unutrašnjih dijela Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca o općem stanju javne bezbjednosti, ekonomskim, političkim i prosvjetnim prilikama od 7. oktobra 1921. godine. U njemu se ističe: „Utvrdeno je da su mnogi viđeniji muslimani iz Prijepolja i okoline bili organizovani u pomaganju Boškovića i Mehonjića, smatrajući ih nacionalnim borcima za islamska prava i svojim zaštitnicima“.²¹ Govoreći o ciklusu epskih pjesama o Jusufu Mehonjiću, Škrijelj i Azemović ističu da se publicitet o njemu „munjevito širio, zaokupljajući veliki broj njegovih pristalica i čitavu širu javnost, naročito njegove jatake i saborce, koji nisu skrivali svoje simpatije, pristrasnost i slijepu pokornost i namjeru da ga zaštite, ne sluteći da će on danas biti bošnjački Wilhelm Tell...“²²

Koliko je Jusuf Mehonjić bio jedinstvena i zanimljiva ličnost najbolje govore riječi Murka „Vrhunac svega bio bi, da me je zarobio Jusuf Mehonjić ... Takva pustolovina bila bi veoma neugodna za vlasti...ali bi za mene i nauku bila zanimljiva, jer je Jusuf Mehonjić pripadao harambašama koji sami pjesmom slave svoja djela. Pisao je dnevnik ćirilicom u desetercima u kojima je prikazao svoje

---

Kad je na njeg Božja pomoć taka

Dok je zdrava na Jusufu glava

Ne pomaže austrijska brava...“ (H. Čengić, *Borba za opstanak Bošnjaka u Sandžaku*, 59).

17 Postoji više verzija o ubistvu Jusufa Mehonjića. Škrijelj i Azemović navode dio iz dnevnog lista *Politika* od 13. 3. 1926. godine: „(Prizren, 12. marta 1926. godine). Jedna albanska žandarmerijska patrola je ubila prekjucē blizu Šijaka, Jusufa Mehonjića, čuvenog vođu sandžačkih odmetnika“ (Prema: R. Škrijelj, Z. Azemović, *Uloga Jusufa Mehonjića*, 164). Nuko Hot, trgovac iz Skadra, prijatelj i saradnik Jusufa Mehonjića, kaže da su ubistvo u proljeće 1926. godine „izveli plaćenici sred ćuprije na rijeci Bojani (Buena) u Skadru (Shkodra)“ (R. Škrijelj, Z. Azemović, *Uloga Jusufa Mehonjića*, 164). Memić, u svojoj disertaciji ističe „Još dok su bili u Sandžaku, Ministarstvo unutrašnjih poslova Kraljevine SHS pokrenulo je inicijativu da se komitama iz Sandžaka omogući emigracija u Tursku, kako bi se na taj način riješili njihovog prisustva i djeovanja u Sandžaku. Nakon što je ponovo uspostavljena vlast Ahmed-beg Zogua u Albaniji, konzularni organi Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca u Albaniji uspjeli su da uspostave kontakt sa nekim komitskim vođama i da ponude pasoše i vize. Jusuf Mehonjić je pismeno tražio da mu prethodno otkupe imovinu u okolini Šahovića i da mu u Istanbul prebace i porodicu. Međutim, policijski organi Kraljevine SHS uporedo su organizirali likvidaciju komitskih vođa na teritoriju Albanije putem ubacivanja svojih plaćenih političkih agenata. Ubistvo Mehonjića povezuje se sa aktivnošću Gani-bega Crnovršanina, iz Akovice, koji je bio agent srpske policije i da je za ubistvo Mehonjića dobio visoku novčanu nagradu“.

18 H. Crnovršanin, *Sinovi Sandžaka*.

19 R. Škrijelj, Z. Azemović, *Uloga Jusufa Mehonjića*, 162.

20 H. Čengić, *Borba za opstanak Bošnjaka u Sandžaku*, 58.

21 Š. Rastoder, Trideset i sedam neobjavljenih dokumenata o muslimanskim odmetnicima iz Crne Gore i Srbije 1919/1929, (I dio), *Almanah*, br. 9-10, Podgorica 2000, 270.

22 R. Škrijelj, Z. Azemović, *Uloga Jusufa Mehonjića*, 177-178.

borbe protiv Srbije, Crne Gore, protiv Austrije za vrijeme okupacije Crne Gore i, na kraju, protiv Jugoslavije“.²³ Objašnjenje za Mehonjićeve stavove (poimanje Osmanskog carstva kao svog vatana/domovine, iščekivanje ponovne uspostave osmanlijske vlasti na teritoriji Sandžaka, kao i borba za očuvanje islama) i razloge četrnaestogodišnjeg komitovanja pružaju nam, upravo, njegovi stihovi koje je Murko²⁴ zabilježio i iznio u djelu *Tragom srpsko-hrvatske narodne epike: putovanja u godinama 1930-1932*.

„Evo vakta od Rata Balkana,
Kako činim hizmet za sultana.
Pored Vjere i svoga Vatana,
Rad Turskoga ljuta sibijana.
Rad Namuza Našega sultana,
svesam protiv Dinskoga dušmana
u komitu iz patijo dušu.
Ne ostaje Brda Ni Doline
Ni Zelene Gore Ni Planine
što Nijesam Krvlju oboijo
i moijem Plačom Probudijo
dragi care Tebe čekajući
Dabi nanas okrenuo Glavu.
Evo vakta Devet godina dana
Komitujem u protiv dušmana
A sve čekam Nazar od sultana
Pasam Boga jamin učinijo
Dokse šeću Postambolu Turci
i Drugari Poplanini Vuci
Neću Vlaškoj Postupiti Ruci...“²⁵

---

23 M. Murko, *Tragom srpsko-hrvatske narodne epike: putovanja u godinama 1930-1932*, Knj. 1, Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb 1951, 14-15.

24 U literaturi nailazimo na još jedno objašnjenje Mehonjićevog odmetanja u komite. Čengić ističe da je “Jusuf Mehonjić krenuo u komite s namjerom da osveti sestru, čuvenu ljepoticu, koju su Srbi odveli u nepoznatom pravcu”, te da je poslije neuspjele ponude za otkup Jusuf “uzeo pušku i krenuo u šumu.” (H. Čengić, *Borba za opstanak Bošnjaka u Sandžaku*, 55).

25 M. Murko, *Tragom srpsko-hrvatske narodne epike: putovanja u godinama 1930-1932*, Knj. 1, Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb 1951, 502-503.

Lirska pjesma o Jusufu Mehonjiću

O ovoj historijskoj ličnosti ostale su sačuvane brojne anegdote²⁶ i pjesme. On je opjevan u krajišnicama darovitih sandžačkih guslara²⁷, naročito Murata Kurtagić Gazije, za kojeg se kaže da je „njegov najznačajniji biograf“.²⁸ U njima se pjeva o različitim događajima vezanim za Jusufa Mehonjića, te one, ujedno predstavljaju i podlogu za proučavanje bošnjačke historije u „gnjilom vremenu prvih decenija XX vijeka“.²⁹ Kada je riječ o lirskim pjesmama u literaturi nailazimo na mišljenje da je pjesma *Oj, Jusufe, lale moje*³⁰, zapravo, pjesma o Jusufu Mehonjiću. No, kako o tome nema dokaza, a sam tekst pjesme se, kako u etnomuzikološkom zapisu, tako i u svim nama poznatim varijantama³¹, ne podudara sa dostupnim podacima iz života Jusufa Mehonjića, ne možemo apriori prihvatiti ovaj stav. Međutim, ne treba isključiti ni mogućnost da je ova pjesma, u svom dugom periodu postojanja, u procesu prenošenja narodne tradicije usmenim putem, pretrpjela izvjesne izmjene u pogledu teksta.

Tragajući za lirskim pjesmama o Jusufu Mehonjiću snimila sam i etnomuzikološki zapisala pjesmu *Moj sokole, de pogledaj niz polje* (Primjer 1)

26 Škrijelj i Azemović navode više kazivanje Vehba i Lata Kurtanovića (imama u selima Tuzinje i Ugao, opština Sjenica), i Haka Hota (iz sela Suhodola, opština Tutin), nekada poznatog peštorskog trgovca stokom, čiji je brat Nuko živjeo i kao trgovac radio u Skadru, a obojica su bili prijatelji i saradnici Jusufa Mehonjića. (R. Škrijelj, Z. Azemović, *Uloga Jusufa Mehonjića*, 163-164).

27 Krajišnica je popularan naziv za epske junačke pjesme. Dugo je bio u upotrebi, i još uvijek živi u mnogim sredinama Sandžaka, naročito na Pešteru i Bihoru. U osnovi ove imenice je Krajina (Bosna), a brojni stihovi bošnjačke narodne epike, upravo su o krajiškim junacima Muji i Halilu. (R. Škrijelj, Z. Azemović, *Uloga Jusufa Mehonjića*, 173).

28 R. Škrijelj, Z. Azemović, *Uloga Jusufa Mehonjića*, 1.

29 *Isto*, 173.

30 *Oj, Jusufe, lale moje* zabilježena je u zbirci *Narodne melodije igre i nošnje Peštarsko-sjeničke visoravni* (P. Vukosavljević i saradnici, *Narodne melodije igre i nošnje Peštarsko-sjeničke visoravni*, Radio Beograd, Beograd 1984, 236-237) kao igra uz pjevanje. U njoj je, pored etnomuzikološkog zapisa pjesme, dat i etnomuzikološki opis igre.

31 Danas se ova pjesma pjeva sa slijedećim tekstom:

Mlad se Jusuf oženio
do ponoći s ljubom bio,
od ponoći haber stiže:
”Mlad Jusufe, car te zove!”
Carska hazna pokradena,
na Jusufa potvorena.
Stade Jusuf konja sedlat’,
viš’ njeg’ ljuba suze ljevat’.
”Oj Jusufe, bolan bio,
još me nisi poljubio.
Oj Jusufe, lale moje,
s kim ostavljaš zlato svoje?”
”Ostavljam te s majkom mojom,
s majkom mojom tri godine.
Ak’ ne dođem za četiri,
ti se udaj za drugoga!” (<https://bascarsija.info/bascarsija/kultura/tekstovi-sevdalinki/358-mlad-se-jusuf-ozenio>. Pristup: 24. oktobar 2017).

čiji poetski tekst jasno govori da je riječ o ovoj historijskoj ličnosti. Pjevao mi ju je Avdija Avdić, rođen 1945. godine u selu Mojstir, mjesto Bistrica³², u okolini opštine Bijelo Polje. Po obrazovanju je magistar historije, a sada već afirmisani bošnjački pjesnik i pisac koji živi i radi u Holandiji³³. Na samom početku naše saradnje, dobro poznavajući historiju, skrenuo mi je pažnju na značaj i ljepotu ove pjesme, kao i drugih pjesama sa historijskom podlogom i izrazio želju da one budu etnomuzikološki zapisane kako bi se „sačuvale od zaborava“. Snimanje je obavljeno u kući porodice Nikšić u Novom Pazaru početkom augusta 2016. godine, a audio i video snimak nalazi se u mjojjoj privatnoj arhivi.³⁴

Primjer 1. *Moj sokole, de pogledaj niz polje*³⁵

♩=50

Moj so - ko - le, de po - gle daj niz po - lje.

Moj so - ko - le, de po - gle - daj niz po - lje.

Ko se kra - de dvo - ru da se pri - kra - de,

ko se kra - de dvo - ru da se pri - kra - de.

Moj sokole, de pogledaj niz polje,
Ko se krađe dvoru da se prikrađe!

Dovedi ga da me mladu miluje,
Nek' u dertu moje oči ispije.

Ako li je kačak Jusuf Mehonjić,
Ti poleti, pa mu stani na fesić!

Dunjaluče, ti si put bez povratka,
Oj, Jusufe, ti si soko Sandžaka.

Za njime mi moje srce izgore,
Moj sokole, dovedi ga u dvore!

Poznaju te sve sandžačke planine,
Gora svaka tvoje ime pominje.

32 Bistrica je naziv mjesne zajednice u opštini Bijelo Polje (Crna Gora) koja obuhvata sela u dolini istoimene rijeke. Avdićevo rodno selo Mojstir nalazi se na desnoj obali gornjeg toka Bistrice.

33 Avdić je osnovnu školu završio u rodnom Mojstiru, a dvije godine gimnazije u Bijelom Polju. Njegova porodica se 1962. godine seli u Vitimiricu (kod Peći), te je treći i četvrti razred gimnazije završio u Peći. Godine 1974. okončao je osnovnu, a 1979. magistarske studije na odsjeku za historiju (Filozofski fakultet) na Univerzitetu u Prištini. U periodu od 1971. do 1978. radio je u Dragašu i Peći, a od 1978. do 1992. godine u Prijedoru (Bosna i Hercegovina). Za vrijeme rata u Bosni i Hercegovini izbjegao je sa porodicom u Holandiju u kojoj i danas živi. Autor je 16 članaka (15 iz oblasti historije i jednog iz književnosti) i desetak zbirki pjesama i priča.

34 N. Nikšić, *Narodne pjesme u izvođenju pjevača Avdije Avdića, Neobjavljeni materijal*. Autorova privatna arhiva, 2016.

35 Etnomuzikološko bilježenje pjesme obavljeno je prema načelima Finske metode. Jedan od principa ove metode jeste da melograf pri notiranju napjeva odmah izvrši njegovu transpoziciju na završni ton, pri čemu se svi napjevi i njihovi tonski nizovi svode na jedan zajednički ton, što omogućava da se izbjegne veliki broj predznaka i znatno olakša njihovo uporedno istraživanje. (D. Dević, *Etnomuzikologija I i II*, Univerzitet umetnosti, Beograd 1981).

Pjesma o Jusufu Mehonjiću kao sadržaj u nastavi muzičke kulture na bosanskom jeziku u Srbiji

Nacionalne manjine u Srbiji imaju pravo na izražavanje, čuvanje, njegovanje, razvijanje i prenošenje etničke, kulturne, vjerske i jezičke posebnosti i tradicije, kao i pravo na vaspitanje i obrazovanje na svom jeziku u institucijama predškolskog, osnovnog i srednjeg odgoja i obrazovanja. Bošnjaci su ovo svoje pravo ostvarili 2013. godine i danas nastavu na bosanskom jeziku pohađa 15.345 učenika u tri opštine (Novi Pazar, Sjenica i Tutin) koje su većinski naseljene bošnjačkim stanovništvom.

Zakonom je predviđeno da program nastave na jeziku određene nacionalne manjine na svim nivoima obrazovanja treba da sadrži i teme koje se odnose na historiju, umjetnost i kulturu te manjine.³⁶ Ključni problem kada je riječ o predmetu Muzička kultura, zbog nedovoljne istraženosti muzičke tradicije i ostalih elemenata nematerijalne kulture Bošnjaka u Srbiji sa aspekta metodičke primjenljivosti u nastavi, jeste identificiranje sadržaja koji sa jedne strane odražavaju posebnost bošnjačke nacionalne manjine i trebaju biti u funkciji njegovanja kulture i očuvanja identiteta, a sa druge predstavljaju sadržaje usklađene sa zahtjevima *Nastavnog plana i programa (Programa nastave i učenja)*.

Analizirajući muzičke komponente i strukturu pjesme *Moj sokole, de pogledaj niz polje* da se zaključiti da je odlikuje monofona faktura, melizmatična melodija u obimu oktave sa skokovima septime i sekste, promjena metra, parna dioba jedinica brojanja i ritmičke figure (četvrtina sa tačkom i osmina note, kao i osmina sa tačkom i šesnaestina note). Shodno ovim karakteristikama, ona je primjenljiva kao nastavni sadržaj u oblasti slušanja muzike. Zbog svoje tematike naročito je pogodan sadržaj u VIII razredu osnovne škole kada se, u okviru predmeta Historija, obrađuje Novopazarski Sandžak sa početka XX vijeka. Integrativnim učenjem³⁷, odnosno ovladavanjem ovim sadržajem integrativnim pristupom, doprinijeće se njegovanju muzičke tradicije Bošnjaka i jačanju njihovog identiteta.

Zaključak

Istraživanjem života i djela Jusufa Mehonjića zaključujemo da o njemu postoji veoma malo pouzdanih podataka, te da autori o njemu pišu, uglavnom, sa pretpostavkama. Analizom dostupne literature zaključujemo da je on bio

36 *Zakon o zaštiti prava i sloboda nacionalnih manjina*, "Službeni list SRJ", br. 11, od 27. 2. 2002. (<http://osvit.rs/Zakon%20o%20zaštiti%20prava%20nacionalnih%20manjina.pdf>. Pristup: 18. 3. 2018).

37 "Integrativno učenje podrazumijeva sagledavanje različitih dimenzija jednog problema. Ovo omogućava cjelovit kontekst za učenje koji vodi ka većoj mogućnosti da se naprave i zapamte veze i rješavaju problemi." Z. Đurić, Integrativni pristup nastavi. *Obrazovna tehnologija*, br. 3, Centar za menadžment u obrazovanju, Beograd 2007, 75.

jedinstvena i zanimljiva ličnost i da su ga sandžački Bošnjaci smatrali svojim vjerskim i nacionalnim borcem i zaštitnikom. Također smo uvidjeli i da je njegovo četrnaestogodišnje komitovanje ovjekovječeno u narodnim predanjima i pjesmama. Za razliku od velikog broja epskih, broj lirskih pjesama o njemu je veoma mali. Pronađena je svega jedna pjesma koja nosi naziv *Oj sokole, de pogledaj niz polje* koju sam snimila, zapisala Finskom metodom i koja će široj javnosti po prvi put biti predstavljena putem ovog rada.

Sagledavanjem muzičkih struktura ove pjesme ustanovljeno je da ona može biti sadržaj za slušanje u starijim razredima osnovne škole na bosanskom jeziku, pogotovu u VIII razredu, kada je u korelaciji sa historijom, integrativnim pristupom realizacije nastavnih sadržaja, moguće raditi na prenošenju muzičke tradicije sandžačkih Bošnjaka i jačanju njihovog kulturnog i nacionalnog identiteta.

Etnomuzikološkim zapisivanjem ova pjesma je trajno sačuvana od zaborava i može biti predmet daljeg naučnog izučavanja. Također, nadam se da će se ona, u izvornom obliku, često izvoditi u budućnosti, kao i da će biti predmet umjetničke obrade. Smatram da je potrebno sprovesti opširnije istraživanje o Jusufu Mehonjiću koje će obuhvatiti arhive sa osmanlijskim i austrougarskim dokumentima, kao i onim koji se nalaze u arhivima Srbije i Crne Gore. Ovom prilikom veoma se zahvaljujem mr. Avdiji Avdiću što mi je nesebično povjerio muzičko blago koje je brižljivo njegovao i dugo čuvao u sebi.

Summary

By examining the life and works of Jusuf Mehonjic, we conclude that there is very few reliable data about him, and that the authors write about him mainly with assumptions. By analyzing the available literature we conclude that he was a unique and interesting personality and that the Sandžak Bosniaks considered him a religious and a national fighter and protector. We also realized that his fourteen-year-old communion was perpetuated in folk songs and songs. Unlike a large number of epics, the number of lyric poems about him is very small. Only one song named *Oj sokole pogledaj niz polje* was found and recorded, with the Finnish method and which will be presented to the general public for the first time through this paper.

By examining the musical structures of this song, it has been found that it can be content for listening to older classes in elementary school in the Bosnian language, especially in the eighth grade, when it is in correlation with history, an integrative approach to the realization of teaching content, it is possible to work on the transfer of musical tradition of Sandzak Bosniaks and strengthening their cultural and national identity.

Ethnomusical recording of this song is permanently preserved from oblivion and can be the subject of further scientific study. Also, I hope that she will,

in its original form, often perform in the future, as well as be subject to artistic processing. I think it is necessary to carry out a more extensive research on Jusuf Mehonjic, which will include archives with Ottoman and Austro-Hungarian documents, as well as those found in the archives of Serbia and Montenegro. On this occasion, I very much thank Mr. Avdija Avdic, who unselfishly entrusted me with the music treasure he carefully nurtured and kept for a long time.